

CANTAIRES D'ALPENS

Retrobar-se pel gust de cantar

Roser Reixach

El grup de cantaires d'Alpens (Lluçanès) és un dels més actius de la comarca i participa habitualment en les trobades que es fan a les diferents parròquies i a part en d'altres de caire més lúdic com la del cicle Solc, a la que no han faltat des de les primeres edicions. L'actual formació compta amb persones de diferents edats, algunes incorporades recentment, i altres que porten molts anys cantant ja sia a nivell familiar o amb motiu de la festa major o les caramelles del poble. El grup és dipositari d'un ric repertori local que han anat mantenint i han donat a conèixer, un repertori que possiblement ara ja s'hauria perdut si no hi hagués hagut aquesta tasca recopilatòria que han dut a terme.

D'entre les cançons que interpreten, d'un recull de més d'un centenar, hi ha «L'aimador presoner», «L'ocellet», «Delgadina», «L'hereu Riera», «El Barrabam i el toi», «Els soldats del rei major», «La vaca lletera», «No ploris Tonet», «Taitona», «Sóc barretinaire», «Hermosa Maria», «Roseta»...

Fa setze anys que varen començar a trobar-se i, segons expliquen, mantenen la mateixa il·lusió que tenien el primer dia. Parlem amb bona part del grup un diumenge al vespre abans dels assaigs que ells fan habitualment, i que més que assaigs els suposen un punt de trobada per a disfrutar del cant. Conversem entre cançons amb la Isabel Iborra, la Soledat Montferrer, la Roser Montferrer i el Lluís Reina.

Quin fet us va motivar a trobar-vos per cantar?

ISABEL: Nosaltres anàvem a assajar a l'església i un dia sortint vàrem comentar que encara ens quedaven ganes de cantar. Llavors vam parlar de reunir-nos cada setmana simplement pel gust de cantar. Vam començar la Soledat, la Roser, la meua mare Pepeta Plans i jo. S'hi

van afegir després la Palmira Casademunt i la Cèlia Vila. Ara també ve la Conxita Capellas i el Lluís Reina, aquest de només setze anys, i alguna vegada la Ramona Cornellas, de Sant Bartomeu del Grau.

SOLEDAT: Una vegada a la Pepeta la van convidar a anar al Solc a Sobremunt i allà van demanar-li de cantar alguna cançó. I a l'any següent no hi va voler anar perquè s'havia mort el seu marit i ens ho va dir a nosaltres. Hi vàrem anar la Cèlia, jo i la Roser, i ens va agradar tant que després vam continuar-hi anant i a més va coincidir amb l'època que iniciàvem els assaigs. Jo vaig començar per això.

En tots aquests anys ha passat pel grup gent que no ha continuat?

ISABEL: Hi va haver un temps que teníem una colla de petits mitja hora abans de començar nosaltres. Però vam fer vacances i se'n van desacostumar i ja no van tornar

més. S'ha de dir que primer érem les cantadores d'Alpens, durant força anys, però després va venir el Lluís i ens vam canviar el nom. Ara som els Cantaires d'Alpens. A part hi havia les més grans, la Palmira Casademunt, que per problemes de salut va deixar de venir, la Cèlia que ve de tant en tant, i la meua mare que hi va ser fins que es va morir aquest any.

Si algú té ganes de venir a cantar, què ha de fer?

ISABEL: Res, presentar-se a l'hora dels assaigs. I n'hi ha que ens diuen: «Avui puc i un altre dia no vindré», doncs no passa res.

SOLEDAT: A vegades ha vingut algú i hem descobert que només volia recollir les cançons que interpretem.

ISABEL: Sí, una vegada va venir una noia de Vic i va dir que li agradaria cantar. I quan va tenir les carpetes amb les cançons no va tornar

El grup de Cantaires d'Alpens a la Torre d'Oristà (Lluçanès).

*Diverses generacions
conviuen al grup.*

més. No havia pas de fer veure que volia cantar, perquè les hi haguéssim donat igual.

El repertori actual és el mateix amb el que vàreu començar? D'on l'heu tret?

ROSER: Primer totes portàvem les cançons que sabíem i així les apreníem. Unes les ensenyàvem a les altres.

ISABEL: La meva mare les havia après de la seva. La Soledat i la Roser de les que cantaven quan eren jovenetes. La Palmira les havia sentit quan era petita, perquè a casa seva tenien un bar i escoltava els homes com cantaven.

SOLEDAT i ROSER: Nosaltres feia anys que no les cantàvem i entre totes dues les vam anar recordant i les escrivíem. Les havíem après sobretot del nostre germà gran, el Lluís, i també dels oncles o alguna de la mare, com «Les tres pometes».

ISABEL: Quan era petita, a casa, la mare sempre cantava. Recordo també una tia de la mare que es deia Mercè i vivia a Ripoll, que quan venia jo li demanava que cantés cançons d'abans perquè ja les volia aprendre. Amb els germans havíem cantat molt al taller de torneria. El treball era molt monòton i a més hi havia molta fressa. Tots cantàvem i degut al soroll no ens havíem de preocupar

si ens sentien des de fora. Com que n'hi havia tant! Era quan sortíem de col·legi, i devíem tenir sis o set anys que anàvem allà dues o tres hores en comptes d'anar a córrer pel carrer.

A part, durant el temps que vaig anar a la residència d'avis els feia cantar i els enregistrava les cançons.

Podríem dir doncs que la gran majoria de cançons són d'Alpens?

ISABEL: Són cançons que es cantaven a Alps però que segurament havien arribat de diferents llocs. Les que cantava la meva mare les havia après de la seva, la Caterina Sayós, que havia vingut de Merlès. Ella recordava que de molt jove, potser tindria catorze anys, hi havia anat el Josep M. Vilarmau a fer-les cantar.

SOLEDAT i ROSER: Nosaltres les havíem après a casa, aquí a Alps, però també de les que es cantaven a l'església o per caramelles

Actualment quantes peces teniu en el repertori?

ISABEL: En tenim més d'un centenar de recollides que sabem cantar. Totes classificades en dues carpetes, i a més unes altres del temps de Nadal. Quasi sempre diem en començar l'assaig: «Quines voleu cantar?» I quan ve un concert: «Quines triem?» I acabem dient: «Les que ens surtin més bé».

De totes aquestes n'hi ha algunes que són especials per a vosaltres?

ROSER: Cadascú té les seves. Jo em quedaria amb «La caseta vora el mar», «No ploris Tonet», «La colombiana», «Bona nit Tomàs» o «El mes de maig».

ISABEL: A mi m'agrada la del Cabrinetty, perquè parla d'aquí Alps o «La filla del Graell». Prefereixo les que fan referència al lloc on vivim.

SOLEDAT: A mi quasi totes em van bé. N'hi ha alguna que no em satisfà tant, però quan fa molt temps m'agrada tornar-les a cantar.

Així que facin al·lusió a Alps mateix o als voltants n'hi ha moltes?

Sí, aquestes que hem dit, i una que havíem après al començament i que ara no cantem tant, que és «Hermosa Maria», «Les noies de l'Alou»... i les que ha fet la Roser i parlen d'Alpens...

Habitualment canteu a veus, ja vàreu començar d'aquesta manera?

ISABEL: Vam començar amb una sola veu perquè ens costava molt unificar les tonades. Una cançó una la sabia més així i l'altra més aixà. Costa d'avenir-se sense tenir un director, i ara m'he acostumat una mica a fer aquest paper. Dono el senyal, però de primer ni això.

Era una mica difícil anar totes alhora. Fèiem entrades molt poc definides i a poc a poc ho vam anar trobant igual que això de les veus.

Normalment la meua mare i la Roser feien la segona, la Soledat, jo i la Conxita cantem la melodia, i el Lluís sovint busca una tercera veu.

Havíeu cantat també a veus de joves?

ISABEL: Amb la meua mare sí que fèiem veus, perquè ella sabia força cançons a dues veus, que ja cantava amb la seva.

LLUÍS: Jo vaig començar a aprendre segones veus en aquest grup, i més endavant quan he estudiat música i he fet cant he tingut més facilitat. La majoria de veus però les fem d'oïda, perquè en aquestes cançons tan melòdiques és fàcil de trobar-les.

ISABEL: A vegades hem agafat lletres i hem fet nosaltres mateixes la música amb les veus. En un full de calendari un dia la Roser va trobar un poema, «Les noces del sol i la lluna», i la va portar. Primer vam buscar una melodia i després entre tots vam fer la segona veu. I una altra que vam treballar de la mateixa manera va ser «Els ocellets».

Quan canteu davant el públic, a quins llocs soleu anar?

ROSER: Més que actuacions quasi-bé sempre són trobades de cantadors o algú que ens demana per cantar a una festa o celebració, a casals d'avis... A part ens han convidat a concerts de Nadal conjuntament amb altres formacions de la zona on ens movem.

I a Alpens?

ISABEL i ROSER: Cantem poc amb el nostre grup. Alguna vegada l'ajuntament ens ha demanat per intervenir en algun acte, com quan van inaugurar la plaça del Ferrer d'Alpens. Normalment a l'estiu, quan venen els malalts a la torre, solem anar-hi a cantar.

Amb el grup més ampli on hi ha altra gent del poble, dirigit per la Pepita Graell, ens hi afegim

TERESA PARARÉDA

La Isabel Iborra, a l'esquerra, dinamitzadora del grup de cantaires.

per cantar la missa de la festa major, les caramelles i la missa del Gall.

Les vostres veus han estat enregistrades en discos...

ROSER i SOLEDAT: Sí, els de l'associació Solc, i abans de fer el grup la majoria vam ser entrevistades pel GRFO (Grup de Recerca Folklòrica d'Osona) i ens van gravar la Passió. A Alpens s'havia fet la processó dels armats i s'hi cantaven moltes cançons que van registrar, però només una va sortir al disc. També a vegades han vingut els de la televisió comarcal i TV3 a fer-nos entrevistes i gravar-nos cantant.

Com veieu la continuïtat del grup?

ISABEL: Mentre nosaltres tinguem ganes de cantar, seguirem. I si més endavant hi ha un altre grup que té en ganes ja ho faran. No té perquè durar sempre el nostre. Ni ens ho plantejem. Ens ho passem molt bé i això és el que compta.

SOLEDAT: El jovent ara no canta. N'hi ha que han vingut algunes temporades però l'únic que ha anat continuant és el Lluís. No tenen tanta afecció com nosaltres. Ara hi ha moltes coses per triar i potser prefereixen altres diversions.

Què us aporta cantar? Quin és el secret d'haver mantingut el grup tants anys en actiu?

ISABEL: A mi m'aporta simplement felicitat i espero cada setmana amb moltes ganes que arribi el diumenge. Com que els que ens reunim compartim aquest interès, no necessitem res més.

SOLEDAT: Encara que per cantar s'ha d'assajar, i potser no és tan agradable, al final et sents molt satisfet. A més nosaltres possiblement no som tan exigents com segons qui i per això ens ho passem bé cantant.

LLUÍS: A mi tant m'agraden els assaigs com les actuacions, el sol fet de cantar, d'aprendre una nova cançó ja és un bon motiu i fa que estigui molt content.

Després d'una bona estona intercanviant impressions sobre el fet i el gust de cantar les deixem que continuïn l'assaig, ara sense interrupcions, i constatem que desprenen aquest entusiasme que ens han explicat, que els ha permès aquesta llarga continuïtat, i que saben encomanar als del seu voltant amb les seves veus.

PEPETA PLANS

ARXIU SOLC

La Pepeta Plans Sayós, de cal Pei, nascuda el 1929, i que s'ha mort recentment, va ser al llarg de la seva vida una gran cantadora i una dels puntals del grup de cantaires. Amb una excel·lent memòria i una molt bona afinació, va començar a cantar de molt jove amb la seva mare. Tenia una gran facilitat per a aprendre cançons, i va ser també ella la que les va ensenyar als seus fills, especialment a la Isabel, que continua amb molta empena l'afecció d'aquesta. El repertori de la Pepeta l'havia anat sentint a l'escola, a l'església, a la gent d'Alpens i també a la seva mare.

A part tenia un oncle, germà de la seva mare, que tocava l'acordió i que els va ensenyar cançons que es cantaven a Barcelona mentre hi feia el servei militar. Ja als anys vuitanta del segle passat havia estat una de les informants del GRFO (Grup de Recerca Folklòrica d'Osona) i la seva veu la trobem en gravacions de la Fonoteca del Departament de Cultura de la Generalitat,² a part dels recopilatoris del cicle Solc, l'editat el 1995 i el dels 10 anys de trobades de cantadors, del 2004.

El folklorista Josep M. Vilarmau havia visitat la mare de la Pepeta, Caterina Sayós Arau, i totes dues li havien interpretat cançons. Vilarmau descriu Caterina Sayós, que llavors tenia uns quaranta anys, com una bona cantadora procedent d'una família de cantadors, que havia après el repertori de la seva mare i la seva àvia. Entre les cançons que li va recollir a la dècada dels anys quaranta del segle passat hi ha «El testament d'Amèlia», «La presó de Lleida», «La porquerola» o «Delgadina».³

Però la Pepeta Plans no només tenia l'afecció de cantar, sinó que gràcies a la seva extraordinària memòria era una inesgotable font d'informació de costums i fets rellevants de la seva joventut. Va ser entrevistada diverses vegades per investigadors i també per alguns programes de televisió. D'aquesta faceta en destaquen els reculls que va fer dels noms de les cases i carrers del poble, de les fonts del municipi i també dues publicacions: *Records i sentiments* i *Generacions i altres contes*.

Notes

1. *Solc. Trobada de cantadors a Sobremunt*, 1995. En aquest disc la Pepeta Plans interpreta «Roseta»

Qui canta els seus mals espanta. Deu anys de trobades al Lluçanès. Hi trobem diverses peces de la colla de cantadores d'Alpens gravades en diferents edicions: «Bona nit Tomàs» i «El Barrabam i el toi» (1997) interpretades per la Isabel Iborra, Roser Montferrer, Soledat Montferrer, Pepeta Plans, Cèlia Vila i Palmira Casademunt. «La vaca lletera» (1998) interpretada per la Cèlia Vila, Palmira Casademunt, Isabel Iborra, Roser Motferrer i Soledat Montferrer; «Els soldats del rei major» (1998), interpretada per la Roser Montferrer; «Les noies de l'Alou» (1998), interpretada per la Isabel Iborra, Roser Montferrer, Soledat Montferrer, Cèlia Vila i Palmira Casademunt; «L'aimador» (2003) interpretada per Ramona Cornellas i Isabel Iborra.

De rams a Pasqua. Cants de Setmana Santa i Pasqua a la comarca d'Osona, 1995. Hi interpreten la Passió, d'Alpens la Roser Montferrer, Soledat Montferrer, Pepeta Plans, Palmira Casademunt i Cèlia Vila.

2. *Cançons i tonades tradicionals de la comarca d'Osona*. Sèrie 1. Documents testimonials Recerca directa. Volum 2. CPCPTC. 1994. La Pepeta Plans hi interpreta «Delgadina», en una gravació feta el 1989, i juntament amb la Cèlia Vila i la Palmira Casademunt «L'hereu Riera», en una gravació feta el 1990.

3. VILARMAU, Josep M. *Folklore del Lluçanès*. Edició a cura del GRFO. Dinsic Publicacions musicals, 1997.

matí, vespre i nit...
som amb tu

CAFÉ LISBOA

PLAÇA DR. COLLADO, 9

TEL. 963 919 484 - 46001 VALÈNCIA

